

A portrait of Päivi Topo, a middle-aged woman with short, layered brown hair and blue eyes. She is wearing a colorful, patterned top with purple, green, and blue tones. The background is a dark, neutral color.

Ikääntyneiden lipunkantaja

Tammikuussa työnsä aloittanut vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo alkoi saada yhteydenottoja ensimmäisestä työpäivästään lähtien.

–Näkyvimmiksi huoliksi nousevat vaikeus saada palveluita, joita ikääntynyt tarvitsee, sekä turhautuminen nopeasti tapahtuvaan peruspalvelujen digitalisoitumiseen. Yhteiskunnan palveluita on yhä vaikeampi saada, jos ei käytä tietotekniikkaa.

Teksti: Airi Vuolle Kuva: Markku Lempinen

Valtiotieteen tohtori **Päivi Topo** valittiin uuteen vanhusasiavaltuutetun virkaan joulukuussa. Viisivuotisen virkasuhteensa hän aloitti tammikuun puolivälissä.

Uusi vanhusasiavaltuutettu muistuttaa, että kansainvälisessä vertailussa suomalaisella ikääntyneellä menee hyvin. Silti Päivi Topo on huolissaan ikääntyneiden hyvinvoinnista, yksinäisyydestä ja ikä syrjinnästä ja kaipaa uusia järjestelmällisiä ratkaisuja muun muassa elinikäiseen oppimiseen.

TOPON MIELESTÄ osalta ihmisistä on nyt viety sivistykselliset oikeudet. Digitalisoitumisen vuoksi liian monella on vaikeuksia vaikkapa leskeneläkkeen tai henkilökortin hakemisessa tai veroasioiden hoidossa.

– Yhteiskunnan palvelut digitalisoidaan nopeaan tahtiin, mutta julkinen sektori ei ole samalla pystyttänyt lakipohjaista väylää, jolla vanhemmat sukupolvet pääsisivät työikäisten kanssa yhdenvertaisesti mukaan digikehitykseen, Päivi Topo sanoo.

Järjestöt, työväenopistot ja muun muassa kirjastot tekevät vanhusasiavaltuutetun mielestä todella arvokasta auttamis- ja koulutamistyötä, mutta pysyvään ratkaisuun tarvittaisiin järjestelmällistä aikuiskoulutusta.

– Ikäihmisten vaikeudet digitalisaatiossa eivät mene ohi. Olen vakuuttunut siitä, että sitten kun esimerkiksi me 60-luvulla syntyneet jäämme työelämän digituen

ulkopuolelle, ongelmia tulee meidänkin, koska digitalisoituminen etenee ja muuttuu koko ajan. Jokainen ikääntyvä sukupolvi tulee tarvitsemaan vakiintunutta digikoulutusta, Topo ennustaa.

LAUSUNTOJEN ANTAMINEN sekä aloitteiden tekeminen ja yhteistyö eri viranomaisten kanssa on vanhusasiavaltuutetun työn oleellista sisältöä. Ensimmäinen sosiaali- ja terveystieteiden kuuleminen sosiaalihuoltolaista ja vanhuspalvelulaista osui heti uuden työn alkuvaikeuksille.

– Myös viestintä ikääntyneiden tilanteesta on tärkeä osa virkaani. Yksittäisten ihmisten asioita en sen sijaan pysty ajamaan enkä muuttamaan heitä koskevia päätöksiä, kuten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutetut voivat tehdä omilla alueillaan. Vanhusasia- ja lapsiasiavaltuutetuilla ei tällaista mandaattia ole.

Jos ikäihminen ei esimerkiksi saa tarvitsemiaan palveluita tai ei ole tyytyväinen niiden laatuun, Topo kehottaa pyytämään neuvoa kuntien potilasasiamiehiltä tai sosiaaliasiamiehiltä.

Päivi Topon mukaan ihmisillä, jotka kamppailevat toimimattoman asian kanssa, on usein ajatus siitä, miten ongelman voisi korjata. Osan tästä tiedosta myös vanhusasiavaltuutettu tarvitsee.

– Eniten toivoisinkin kuulevani ratkaisuehdotuksia. Se on arvokasta tietoa edunvalvonnan näkökulmasta. On myös pieniä vähemmistöjä, joiden näkökulmat eivät tutkimuksissa juuri nouse esiin.

Esimerkiksi kieli- tai seksuaalivähemmistöjen asiat tai vammaisen aikuisen lapsen kanssa asuvien iäkkäiden asiat jäävät usein tutkimuksissa piiloon.

SUOMALAISEN IKÄIHMISEN tilanne on kansainvälisesti vertailtuna hyvä. Valtaosa ikääntyneistä tulee kohtuullisesti toimeen, terveys ja kunto ovat aiempia sukupolvia paremmat, koulutustaso on noussut, ja Suomi alkaa olla koulutetuin maa myös ikääntyneiden ryhmässä.

Myös yhteiskunta toimii, arki on keskimäärin hyvää ja turvallista, ja sosiaaliturva on kansainvälisesti vertaillen hyvällä tasolla. Mutta korona on jo nyt tehnyt hyvinvointiin ison kuopan.

Esimerkiksi kävelyvaikeuksien määrä ja yksinäisyyden tunne ovat nyt lisääntyneet selvästi, kun ne vielä ennen koronaa olivat vähentyneet pitkään.

Kävelyä mitataan sillä, onko ikääntyneellä vaikeuksia kävellä puolen kilometrin matka. Nyt yhä useamman yli 75-vuotiaan vaikeudet ovat selkeästi lisääntyneet.

– Liikkeellä on siis oltu vähän, ei ole päästy riittävästi ulos eikä esimerkiksi uimaan.

Toinen indikaattori osoittaa, että jatkuvaa tai lähes jatkuvaa yksinäisyyden tunnetta kokevien ikääntyneiden osuus on noussut huomattavasti. Nuoret kokevat yksinäisyyttä eniten, ikäihmiset seuraavaksi runsaimmin.

– Valtiotasolla pitää saada – paitsi hoidettua hoitovelka kuntoon – myös terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta pikaisesti.

Eniten toivoisinkin kuulevani ratkaisuehdotuksia. Se on arvokasta tietoa edunvalvonnan näkökulmasta.

ti käyntiin. Kaikkein eivät silti viranomais-
setkaan pysty. Jokaisen meistä pitäisi nyt
ajatella, mitä itse voi tehdä, ja ottaa yhteyt-
tä kavereihin ja houkutella esimerkiksi kä-
velyille, Topo kannustaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
on Päivi Topon mielestä iso kysymysmerk-
ki, asia, jonka hoito nyt jakautuu aluehal-
lintojen ja kuntien kesken. Se on merkittä-
vä myös eriarvoisuuden vähentämisen nä-
kökulmasta.

– Kuntien ja aluehallinnon lisäksi jär-
jestöillä on todella iso rooli terveyden ja hy-
vinvoinnin edistämässä. Myös yhdistys-
ten pitäisi saada tilaisuudet, retket ja muu
toiminta mahdollisimman pian koronara-
joitusten jälkeen pystyyn.

SUOMALAINEN IKÄÄNTYMISTUTKIMUS on
Päivi Topon mielestä hyvällä tolalla ja hä-
nen mukaansa ikääntyneistä tiedetään meil-
lä ehkä enemmän kuin missään muualla
maailmassa.

– Meillä on tutkittu paljon asioita, jotka
liittyvät fyysisiin ikääntymismuutoksiin,
mutta ikääntyneiden omasta toiminnasta ja
toimeliaisuudesta tutkimuksia on kuitenkin
melko vähän.

Se esimerkiksi tiedetään, että yli 65-vuo-
tiaiden ikäryhmä on suhteellisesti suurin
vapaaehtoistoimintaa tekevä ikäryhmä. Mut-
ta jo siitä on liian vähän tietoa, miten moni
yli 75-vuotias tekee ansiotyötä. Työssäkäyn-
titilasto elää Topon mielestä vanhentunees-
sa maailmassa.

Hän allekirjoittaaakin osittain kritiikin
siitä, että vanhimmat ikäryhmät putoavat
liian usein tutkimusten ulkopuolelle. On lu-
kuisia kyselytutkimuksia, joissa yli 85-vuo-
tiailta ei enää kysytä mitään. Vaikka palve-
lujen säännöllinen tarve kasvaa 85 ikävuo-
den jälkeen, enemmistö tästäkin ikäryhmäs-
tä pärjää pitkälti omin voimin.

– Ja kyllähän meidän pitäisi tietää enem-
män myös yli 90-vuotiaiden tarvitsemista
yhteiskunnan palveluista. Se on yksittäinen
ikäryhmä, joka kasvaa suhteessa kaikkein
nopeimmin, Päivi Topo sanoo.

” Ikääntyneiden omasta
toiminnasta tutki-
muksia on vähän.

Järjestöillä on iso rooli
terveyden ja hyvinvoinnin
edistämässä.

KUKA

Päivi Topo

- 15.1. vanhusasiavaltuutettuna aloittanut Päivi Topo on 59-vuotias ja asuu Helsingis-
sä.
- Opiskellut yhteiskuntatieteitä Helsingin yli-
opistossa ja väitellyt valtiotieteiden tohto-
riksi naisten ikääntymisen lääketieteellisty-
misestä.
- Toiminut akatemiatutkijana ja tutkimusteh-
tävässä Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksessa
THL:ssä sekä mm. valtakunnallisen sosiaali-
ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan
ETENEn pääsihteerinä.
- Siirtyi vanhusasiavaltuutetuksi Ikäinstituutin
johtajan tehtävästä, jossa oli muun muassa
perustamassa eduskunnan IKÄ-verkostoa.
- Lääketieteen sosiologian dosentti Helsingin
yliopistossa sekä yleisen sosiologian ja sosi-
aaligerontologian dosentti Jyväskylän yli-
opistossa.
- Tuoreimmat julkaisut liittyvät tutkimuseetiik-
kaan, iäkkäiden panokseen yhteiskunnassa
sekä syrjäytymiseen ja ikäsyrjintään.

Vanhusasia- valtuutettu

- Seuraa, arvioi ja edistää ikääntyneiden ase-
maa ja oikeuksien toteutumista lainsäädän-
nössä ja päätöksenteossa.
- Antaa lausuntoja, tekee aloitteita ja yhteis-
työtä eri viranomaisten kanssa.
- Viestii ikääntyneiden tilanteesta.
- Toimistossa valtuutetun lisäksi kaksi kokoai-
kaista työntekijää ja kaksi yhteistä työnteki-
jää yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston
kanssa.
- Virka kuuluu oikeusministeriön hallintoon.